

President Walesa gjør Tyskland

Av Nils Morten Udgaard

14. 1. 1992

Når president Lech Walesa i morgentimene i dag legger ned en krans i det som var konsentrasjonsleiren Dachau ved München, er dette ingen tom statlig rutine: Hans far kom dit som tysk krigsfange, klarte å stikke av – men døde som følge av fangenskapet i 1945. Da var Lech to år gammel.

Ved siden av Polens statsoverhode i dag står Tysklands forbundspresident Richard von Weizsäcker. Han var 19 og tysk offiser da han i september 1939 rykket inn i Polen i første angrepsbølge, og våket en natt over broren som falt. For aktørene på den polsk-tyske scene har Walesas fem dager lange statsbesøk i Tyskland også en personlig side, en historie som lever videre i dem.

I det von Weizsäcker kalte «vårt smertefulle århundre» er dette første statsbesøk overhodet fra et fritt Polen i nabolandet Tyskland. Etter at den brede naboskapsavtalen

mellom de to landene trådte i kraft 16. januar i år, satser begge nå på å bygge ut de statlige forbundelser i full bredde.

Få dager før Walesa kom, dro Gerhard Stoltenberg til Polen som første tyske forsvarsminister, besøkte det polske kongeslott som tyskerne jevnet med jorden i 1944, og minnesmerkene over Warszawa-ghettoen og polakkenes blodige oppstand. Samtidig med Walesa reiste også den katolske kirkes leder i Polen, kardinal Jozef Glemp, med hele 14 kardinaler, erkebiskoper og biskoper, på visitt til sine tyske trosbrødre i Mainz.

Langsomt begynner den historiske mistro å bli dempet mellom polakker og tyskere etter krigsårenes brutale tyske utryddelser og Europas største grenseforskyvninger som fulgte. Ikke noe forhold har vært så vanskelig etter krigen, men nå løsner krampen.

En polsk meningsmåling, utført av instituttet

OBOP, viser at 46 prosent av polakkenes mener at Tysklands samling har svekket Polens sikkerhet – nesten en halvering i forhold til mars 1990, da 83 prosent delte en slik mening. På spørsmål om med hvilket av sine seks naboland Polen bør samarbeide mest intenst kulturelt, økonomisk, politisk og militært, kom Tyskland i alle fire kategorier klart på topp – fra 48 prosent på det økonomiske område til 27 prosent på det militære.

For Bonn er dette hyggelige tall, som viser et Tyskland som er mer tiltrekkende enn frastøtende, men frykten for den overmektige nabo er likefullt tilstede. Walesa – som besøker Bonn, Bremen, München, Potsdam, Berlin og Frankfurt an der Oder – er ikke kommet for å be om finansiell støtte. Han vet at Bonns penger nå suges opp av det tidligere

DDR. Men han oppfordrer tyske firmaer til å investere mer i Polen, der de nok ligger på førsteplass – men med tall som er ytterst beskjedne. Mer investeres i Ungarn og Tsjekkoslovakia.

Polakkenes økonomiske og rettslige reformer er ikke kommet langt nok, usikkerheten er for stor, svarer tysk industri. Nå har sosialdemokratene i Bonn bedt regjeringen gi Polen et klart løfte om fullt EF-medlemskap innen år 2000. Sammen med stabil valutakurs og lavt lønnsnivå vil det bringe vestlige investeringer, slik det også skjedde i Spania, sier partiet.

Under Polens integrasjon i EF har Tyskland «rollen som et lokomotiv som trekker oss over til den rikere og mer velstående del av kontinentet», sa Walesa i en av sine taler. Og tyskerne understreker at de står ved sitt løfte om å hjelpe Polen inn i EF – også i egen interesse.

Walesa har sagt at forholdet til Tyskland aldri tidligere i historien har vært så godt som i dag, og han har takket for assosieringsavtalen med EF, for visumfriheten takket være EFs Schengen-avtale og for delvis ettergivelse av gjelden til utlandet.

Men da tyske parlamentarikere ba om gateskilt også på tysk i det gamle Schlesien, der tyskøttede er blitt igjen i Polen, svarte Walesa med en spøk: – Vi bør få opp skilt på alle europeiske språk, og det må tyskerne betale – og dessuten ville polske skilt i Tyskland gjøre det lettere for våre handelsmenn. Han ville ha en Mercedes-fabrikk i Polen, «for da kunne biltyveriene gå begge veier!». Tyskerne sier at deres minoritet i Polen aldri har hatt større frihet enn i dag.

Polens problem er at tyskerne for øyeblikket har lite å tilby ut over politisk velvilje. Den håndfaste hjelpen går til eks-DDR – og til avskrivning

av tosifrede milliardtap i det som var Sovjetunionen. Polen får et forsiktig nei til NATO-medlemskap, men forbundskansler Helmut Kohl snakker nå om landets «begynnelige dialog med VEU» – Den vesteuropeiske union.

Den polske regjering har til og med tilbudt NATO å være med på å sikre luftrommet over Polen, hvis krisen i SUS skulle skape mer spenning ved grensen i øst. Da vil Tyskland og NATO neppe kunne nøye seg med vennlige festtaler.

Dette er en del av bakgrunnen for at Bonn trekker Frankrike med i et utenrikspolitisk trekant-samarbeide med Polen – for å dele ansvar og svekke mistro. Og Walesa – elektrikeren fra Gdansk-verftet som ble Øst-Europas frihetshelt – vet at når mistro blir borte, da kan ansvaret i øst lettere deles mellom flere.

101476